

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

**Сироєжко Ольги В'ячеславівни «Музично-естетичне виховання підлітків
засобами народно-інструментального виконавства у позашкільних
навчальних закладах»,**

подану на здобуття наукового ступеня

кандидата педагогічних наук за спеціальністю

13.00.07 – теорія і методика виховання

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із планами відповідних галузей науки. На сучасному етапі реформування національної системи освіти постає актуальне питання виховання підростаючого покоління, здатного втілювати в життя пріоритети моральності, гуманістичного світосприйняття, загальнолюдської та національної культури. Саме мистецька освіта має бути тією ділянкою освітньої політики, де є можливість виховання естетичного ставлення школярів до вітчизняних художніх цінностей, формування їх національної самосвідомості, духовного та художньо-творчого становлення. Одним із дієвих виховних засобів, який впродовж віків сприяв музично-естетичному вихованню дітей, розвитку їх патріотичних почуттів є народно-інструментальне виконавство. Водночас особливої уваги потребує музично-естетичне виховання учнів підліткового віку, коли активізуються процеси самопізнання, самовизначення, формуються ціннісні орієнтації, самосвідомість. Тому дисертація Сироєжко Ольги В'ячеславівни є, безумовно, актуальною.

Актуальність і значущість теми дисертаційної роботи підтверджують також виокремленні О. В. Сироєжко суперечності між: об'єктивними потребами українського суспільства у високому рівні музично-естетичного виховання підлітків і недостатнім рівнем розробленості теоретико-методичних основ зазначеного процесу; значним освітнім потенціалом позашкільної освіти і непослідовністю та консерватизмом форм гурткової роботи музично-естетичного профілю; орієнтацією сучасної педагогічної науки і практики на

впровадження інноваційних методів музично-естетичного виховання підлітків і недостатньою модернізацією змісту, організаційних форм і методів позашкільної освіти.

Дисертаційна робота виконана згідно з основними напрямками досліджень, передбачених планом наукової роботи Південнослов'янського інституту Київського славістичного університету з проблеми «Гуманізація навчально-виховного процесу в закладах освіти як засіб становлення гармонійної особистості» (протокол вченої ради №01/08-08 від 17.01.2008 р.). Тема дисертаційного дослідження затверджена вченою радою Південнослов'янського інституту «Київський славістичний університет» (протокол №11/09-10 від 09.07.2010 р.) та узгоджена на засіданні бюро Ради з координації наукових досліджень в галузі педагогіки і психології АПН України (протокол № 06 від 28.09.2010 р.), реєстраційний номер 0113U001929.

2. Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків та результатів дисертації. Науковий апарат дисертаційної роботи відповідає вимогам до кандидатських робіт і спрямований на розв'язання поставлених завдань. Авторка чітко визначила мету, об'єкт, предмет та завдання дослідження, що стало основою наукового пошуку й вплинуло на його результати. Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності методики реалізації педагогічних умов музично-естетичного виховання підлітків засобами народно-інструментального виконавства у закладах позашкільної освіти. Завдання роботи конкретизують шляхи і методи їх досягнення та скеровують на початковий, проміжний та кінцевий результат дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, висновків та списку використаних джерел (245 найменування, з яких – 8 іншомовних), 13 додатків на 35 сторінках. Загальний обсяг дисертації – 247 сторінок, основна частина складає 161 сторінку. Робота містить 17 таблиць та 11 рисунків.

3. Наукові факти, одержані здобувачем. Наукова новизна дисертаційної роботи полягає в тому, що Сироєжко О.В. *уперше*: розробила критерії, показники та визначила рівні музично-естетичної вихованості підлітків;

теоретично обґрунтувала та експериментально перевірила ефективність упровадження педагогічних умов музично-естетичного виховання підлітків засобами народно-інструментального виконавства у позашкільних навчальних закладах, зокрема реалізацію педагогом особистісно-орієнтованого підходу до педагогічної взаємодії з вихованцями в процесі залучення їх до народно-інструментального виконавства; впровадження керівником гуртка методу контекстного музикування в процесі музично-естетичного виховання підлітків; формування у підлітків потреби в творчому саморозвитку з позиції орієнтації їх на засвоєння досвіду музично-творчої діяльності та інтеграції в соціально-культурне середовище. Авторкою уточнено сутність, зміст і структуру ключових понять дослідження «виховання», «музичне виховання», «естетичне виховання», «музично-естетичне виховання», «народно-інструментальне виконавство», «педагогічні умови». Заслуговує на схвалення й те, що *набула подальшого розвитку* методика музично-естетичного виховання підлітків засобами народно-інструментального виконавства у закладах позашкільної освіти.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять основні концептуальні положення «Нової української школи», Законів України «Про вищу освіту» та «Про позашкільну освіту», «Концепції естетичного виховання учнівської молоді в умовах відродження української національної культури», «Концепції загальної мистецької освіти», «Концепції позашкільної освіти і виховання», програма «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів»; концептуальний підхід до позашкільної діяльності. Ознайомлення з дисертацією переконує у тому, що її авторка добре обізнана із сучасним станом музично-естетичного виховання учнів засобами народно-інструментального виконавства у закладах позашкільної освіти.

4. Оцінка змісту та завершеності дисертації. В першому розділі рецензованої роботи – **«Теоретико-методичні основи музично-естетичного виховання підлітків засобами народно-інструментального виконавства у позашкільних навчальних закладах»** О. В. Сироежко здійснено аналіз наукових підходів досліджуваної проблеми у соціальній, психолого-

педагогічній, музично-педагогічній літературі, чітко визначено сутність ключових понять дослідження, зокрема наукових категорій: «естетична вихованість», «музично-естетичне виховання», «народно-інструментальне виконавство».

У контексті дослідження музично-естетичне виховання підлітків розглядається дисертанткою як цілеспрямований процес включення підлітка в систему позашкільної музичної діяльності, спрямованої на вдосконалення музично-естетичних уявлень і на розвиток творчих музичних здібностей засобами народно-інструментального виконавства. Водночас на основі концептуального підходу до позашкільної діяльності визначено психолого-педагогічні особливості музично-естетичного виховання підлітків, а саме: музична діяльність заснована на добровільності, особистісно орієнтованому підході до інтересів і здібностей кожного вихованця; наявність різноманітних (зокрема індивідуальних) типових, авторських, комплексних програм у змісті освітнього процесу позашкільних навчальних закладів прогнозованим результатом реалізації яких є розвиток особистості вихованця, становлення його індивідуальності, формування системи цінностей; індивідуальний підхід у поєднанні з соціальною спрямованістю діяльності створює можливості для дитини знайти своє місце в колективі.

Музично-естетичне виховання, як зазначає дослідниця, ґрунтується на таких принципах: гуманізації; визнанні самоцінності дитинства; орієнтації на створення комфортних психологічних умов для розвитку творчого потенціалу вихованця; дитиноцентризмі; природовідповідності та культуровідповідності; єдності процесу музично-естетичного виховання і соціокультурного середовища; творчої співпраці вихованців і педагога на основі партнерства; утвердження стосунків творчої співучасті у процесі музичної діяльності для досягнення спільних творчих результатів; індивідуалізації як розвитку його неповторності.

Авторкою логічно розкрито особливості музично-естетичного виховання підлітків засобами народно-інструментального виконавства у позашкільному

навчальному закладі, метою якого є формування духовного світу, патріотичного мислення та національної самосвідомості школярів.

Значна робота проведена дисертанткою з дослідження вікових особливостей учнів-підлітків, яким властиві психологічні вікові новоутворення, що позитивно впливають на розвиток духовності особистості, її психічних функцій (підвищена емоційність, прагнення до ідеалу); сприяють розвитку моральних, громадянських, естетичних почуттів, емоційної чуйності на навколишню дійсність; впливають на якісні зміни в інтелектуальній сфері (формування абстрактного, теоретичного та ін. видів мислення), розвивають самосвідомість підлітків, засвоєння загальнолюдських цінностей; сприяють розвитку самоконтролю, самокритичності, здатності до взаємодії, становленню рефлексії, саморозвитку. Дослідниця з'ясувала, що найсприятливішим періодом музично-естетичного виховання засобами народно-інструментального виконавства у ПНЗ є саме підлітковий вік вихованця.

У другому розділі – **«Діагностика музично-естетичної вихованості підлітків у позашкільних навчальних закладах»** – на основі аналізу наукових підходів до визначення структури музично-естетичної вихованості підлітків засобами народно-інструментального виконавства у позашкільних навчальних закладах дисертанткою було виокремлено наступні компоненти: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно-творчий і соціально-комунікативний, які водночас є відповідними критеріями.

Разом з тим, дисертанткою чітко обґрунтовані три рівні музично-естетичної вихованості підлітків: високий (особистісно-усвідомлений), середній (еталонний рівень), низький (інформаційно-інтуїтивний).

Дослідницею детально висвітлено методику констатувального експерименту дисертаційної роботи: тестування мотивів сприймання народної музики; якісне оцінювання змістових характеристик інтересу до народно-інструментального виконавства та аналіз існуючих проблем у практиці музично-естетичного виховання, анкетування (усне, письмове), інтерв'ювання респондентів, педагогічне спостереження, що дало змогу встановити рівні музично-естетичної вихованості підлітків. Результати діагностики засвідчили

потребу в розробленні й обґрунтуванні та впровадженні педагогічних умов музично-естетичного виховання підлітків засобами народно-інструментального виконавства у позашкільних навчальних закладах.

Логічне завершення дослідження отримало в третьому розділі – **«Оптимізація музично-естетичного виховання підлітків засобами народно-інструментального виконавства у позашкільних навчальних закладах»**. Дисертанткою було теоретично обґрунтовано педагогічні умови музично-естетичного виховання підлітків засобами народно-інструментального виконавства у позашкільному навчальному закладі та описано методику їх упровадження на формувальному етапі педагогічного експерименту.

Нам імпонує обґрунтування автором *першої педагогічної умови* щодо реалізації педагогом особистісно-орієнтованого підходу до педагогічної взаємодії з вихованцями в процесі залучення до народно-інструментального виконавства, яка впроваджувалась дослідницею в процесі індивідуальних, групових і колективних форм музичної діяльності; з використанням педагогічної технології «ситуація успіху», технології «портфоліо»; партнерської взаємодії педагога та вихованця засобами музично-естетичних практик.

Заслуговує на увагу *забезпечення реалізації другої педагогічної умови* – впровадження керівником гуртка методу контекстного музикування, яку дослідниця здійснювала засобами розкриття музично-образних конотацій; орієнтаціями в музичному середовищі та пошуку нових способів інтерпретації музичних творів; інтеграцією підлітка в культурний діалог; застосуванням теоретичних знань; формуванням у вихованців особливого емоційного підходу до музики, впровадженням керівниками гуртків ЕПНЗ комп'ютерних технологій, що сприяло формуванню у підлітків почуття причетності до культури свого народу, моральних установок, залученню підлітків до вивчення народної культури обрядовості, зокрема пісень та танців.

Разом з тим, доцільним в контексті дослідження було впровадження дисертанткою третьої педагогічної умови – формування у підлітків потреби в творчому саморозвитку з позиції орієнтації на засвоєння досвіду музично-творчої діяльності та інтеграції в соціально-культурне середовище, яка

здійснювалось засобами організації спільних «Мистецьких декад», фестивалів, творчих проектів, флешмобів, самоврядування в ЕПНЗ, відкриттям музичних клубів: «Гармонія», любителів рок-музики, «Музична палітра». Чітко та логічно здійснено вивчення результатів дослідження.

5. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Результати дослідження О. В. Сироежко мають науково-практичне значення і можуть бути використані для забезпечення професійної підготовки керівників гуртків музично-естетичного профілю в закладах вищої освіти.

6. Значення для науки і практики одержаних автором результатів. Значення одержаних результатів для педагогічної науки і практики визначається тим, що дисертантка розробила та впроваджувала у практику діяльності позашкільних навчальних закладів авторську Комплексну навчальну програму з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку для оркестру народних інструментів, методичні рекомендації авторського посібника «Педагогічні умови формування творчого освітньо-виховного середовища в позашкільних навчальних закладах». Розроблено навчальні програми і методичні рекомендації, навчально-методичні посібники під час викладання навчальних дисциплін «Музична педагогіка», «Теорія і методика виховання», «Методика гурткової роботи»..

Результати дослідження впроваджено в освітній процес закладів позашкільної освіти м. Миколаєва та області: Будинок творчості дітей та юнацтва Інгульського району (м. Миколаїв (довідка № 13.05.01-31/158/1 від 28.08.2019 р.), обласний Будинок художньої творчості (м. Миколаїв) (довідка № 151 від 16.09.2019 р.), Дитячо-юнацький центр позашкільної освіти національного відродження (довідка № 04 від 03.09.2019 р.), Центр позашкільної роботи (с. Мішково-Погорілове Миколаївської області) (довідка № 05/09-19 від 05.09.2019 р.).

7. Дискусійні положення та зауваження до змісту. Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, наукове та практичне значення одержаних результатів, наведемо наступні побажання та зауваження, що виникли в процесі її аналізу:

1. У першому розділі дисертації окрім розглянутих автором теоретичних основ музично-естетичного виховання підлітків засобами народно-інструментального виконавства варто було б проаналізувати їх з позиції практичної діяльності педагогів позашкільних навчальних закладів.

2. Заслужують на схвальну оцінку виокремлені дисертанткою основні принципи музично-естетичного виховання, зокрема принцип творчого саморозвитку особистості, однак бажано було б більш широко впроваджувати даний принцип в експериментальній роботі.

3. У дисертаційному дослідженні теоретично обґрунтовано педагогічні умови, що забезпечують отримання автором запланованого результату. Разом з тим, на нашу думку, слід було б більш детально розкрити, як саме педагогічна умова реалізації педагогом особистісно-орієнтованого підходу до педагогічної взаємодії з вихованцями в процесі індивідуальних занять забезпечує музично-естетичне виховання.

4. У процесі експериментальної роботи дисертанткою було використано технології: «ситуація успіху» та «портфоліо» для забезпечення педагогічних умов музично-естетичного виховання підлітків. На нашу думку, слід було б більш обґрунтовано розкрити впровадження даних методів.

5. У додатках варто було б представити більше матеріалів, які були запропоновані на музичних заняттях в процесі формувального експерименту.

6. Доцільно було б ширше окреслити подальші напрямки наукових досліджень і перспективи музично-естетичного виховання підлітків засобами народно-інструментального виконавства у позашкільних навчальних закладах. Разом з тим, висловлені зауваження та побажання не зменшують високу наукову значущість роботи, яка є цілісною, завершеною, логічно побудованою, що робить вагомий внесок у розвиток музично-педагогічної освіти.

8. Повнота викладання результатів в опублікованих працях. Основні положення дисертації Сироєжко О. В. повністю висвітлені у 29 наукових і науково-методичних працях, у тому числі: 7 статей у провідних наукових фахових виданнях, 6 – у закордонних виданнях, 14 – у збірниках матеріалів

науково-практичних конференцій різного рівня, 2 статті у співавторстві, 1 – методичний посібник.

9. Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації.

Структурна побудова, зміст, результати роботи, висновки, що викладені в авторефераті, відповідають і відображають основні положення дисертації.

10. Загальний висновок. Дисертація Сироечко Ольги В'ячеславівни «Музично-естетичне виховання підлітків засобами народно-інструментального виконавства у позашкільних навчальних закладах» за своїм теоретичним рівнем, науковою новизною та практичною значущістю повністю відповідає вимогам МОН України, а її автор Ольга В'ячеславівна Сироечко – заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент
завідувач кафедри вокально-хорової
підготовки, теорії та методики
музичної освіти

Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського

Л. П. Василевська-Скупа

